

Klára Fischleínová

Osudy ve stínu šoa

p3k

Věra Štinglová (Arnsteinová)

Věra Vrbová (Fischerová)

Dita Krausová (Polachová)

Klára Fischleinová

Osudy ve stínu šoa

Nakladatelství P3K
Praha 2014

Tuto knížku chci ze srdce a s poděkováním věnovat všem statečným, kteří nesklópili hlavu, ani když je život fackoval, své rodině a také dědečkovi Jiřímu, mému nadšenému čtenáři, který se vydání knížky nedožil. Velmi děkuji Kateřině Dejmalové za pečlivou redakci textu, Nakladatelství P3K za to, že dalo mé snaze hmotnou podobu, a Matejovi Mináčovi za povzbudivá slova. — Klára Fischleinová

© Klára Fischleinová, 2014

© Nakladatelství P3K, 2014

ISBN 978-80-87343-34-0 (tištěná)

ISBN 978-80-87343-35-7 (eKniha – pdf)

ISBN 978-80-87343-36-4 (eKniha – epub)

ISBN 978-80-87343-37-1 (eKniha – mobi)

Drásavé príbehy z lodžského a terezínskeho geta behom II. svetovej vojny a nové začiatky v Izraeli. Kniha pamätníkov a ich vzrušujúcich osudov sa akoby venovala ľudskej apokalypse, v ktorej nakoniec víťazí nový život, ktorý sa objaví ako bájnny vták Phoenix oživlý z popola.

Často dostávam otázku, načo si pripomínať tie dávne histórie, má to všetko ešte zmysel, vieme sa nejakou poučiť zo znalosti dejín? Môže to ovplyvniť nás samých? Ja si osobne myslím, že rozhodne áno. Skutočné dejinné príbehy majú silu nás nesmierne vzrušovať, pretože, to čo napíše sám život, žiaden scenárista, i ten najlepší, by nedokázal vymyslieť lepšie.

Peripetie dramatických príbehov prežívame na vlastnej koži a rozmýšľame, čo by sme my sami urobili na mieste hrdinov príbehov z knižky. Akoby s nami viedli dialóg a na nás, čitateľov, sa „nalepí“ porozumenie dôb dávno minulých a sami pre seba v nich hľadáme ponaučenie, kľúč pre náš vlastný život. Preto príbehy Kláry Fischleinovej a jej pamätníkov sú tak dôležité, lebo majú túto magickú moc.

Klára tieto „diamanty“ vytrháva v poslednej chvíli z moci večného zabudnutia, kam by sa za chvíľu mohli dostať, a predstavuje ich takto širokej čitateľskej obci. Verím, že aj vás trblietavý jas z týchto diamantov zasiahne a prežijete s knižkou vzrušujúce chvíle.

Matej Mináč

Věra (sedící vpravo) se sestrou a rodiči těsně před válkou — Věra dva roky po válce — Věra strávila velkou část života za kamerou. (Fotografie z osobního archivu V. Štinglové)

Mami, přežijeme to?

— VĚRA ŠTINGLOVÁ (ARNSTEINOVÁ)

Tebdy náctiletá Věra Arnsteinová přežila několik let v polském ghettu Lodž, které ubíjelo vězně citelně horšími podmínkami než český Terezín. Porazila trýznivý hlad, život obrozující infekce a nekončící strach. Odjela jako dítě a vrátila se do zdeformovaného světa jako dospělá. Při našem setkání řekla: „Použijte details, které jsou typické jen pro mě, protože takové to ‚Přijeli jsme... Odjeli jsme...‘ už nikoho nezajímá.“

•••

Svůj příběh před lety vyprávěla svým dětem, dceři Aleně a synu Pavlovi, který později natočil o polské Lodži dokument, zobrazující čtvrt bývalého ghetta. Ghetto vzniklo za války v místě zlodějské čtvrti a dokument ukazuje místo tak, jak vypadá dnes – je opět sídlem kriminálních živlů a sociálních případů.

Věra Štinglová, rozená Arnsteinová, o období šoa nemluví ráda. „Vždycky mě to rozčílí,“ vysvětluje. O to víc si vážím jejího svědectví. Setkání s touto drobnou paní, která vůbec nevypadá na svůj věk, mne nabíjí.

Nejdříve si jen tak povídáme – o Věřině životě, rodině... Dozvídám se, že vystudovala filmovou fakultu a pracovala jako kameramanka čtyřicet let v televizi ve vysílání pro děti a mládež. Po válce si vzala nežidovského manžela, s nímž se po dvaceti letech rozvedla.

Mají spolu dvě děti a dnes se rodina rozrostla o čtyři vnoučata a jedno pravnouče. Věra si po rozvodu našla muže, s nímž sice nikdy nebydlela pod jednou střechou, ale partnery byli dlouhých dvacet let. „Je zajímavé, že manžel se mě nikdy na nic neptal, pro něj jsem byla prostě holka z koncentráku. Ale můj druh, ten chtěl vědět každý detail,“ vypráví Věra.

NAROZENA MEZI VÁLKAMI

Věra Arnsteinová se narodila v roce 1928 do tříčlenné rodiny. Její sestra je starší pouze o rok a půl. Věra rok svého narození zasazuje doprostřed mezi dvě světové války. Je to přesně deset let od konce první války a jedenáct let před březnovou nacistickou okupací i záříjovým napadením Polska, tedy začátkem druhé světové války.

„Byla jsem ještě dítě, takže politika šla před válkou mimo mě. Antisemitismus jsem pocítila až ve chvíli, když jsem nesměla chodit do školy, a pak když jsme nosili hvězdy. Do té doby ne,“ popisuje Věra.

Přesto jednu nepříjemnou vzpomínku ze školy má. „Posadím svoji dceru na jedno odpoledne k tobě do lavice, protože vy Židi umíte všichni německy, tak ať se od tebe nakazí,“ řekla malé Věře paní učitelka. Dívky se to samozřejmě dotklo, protože už předtím slyšela, že Židi „tady němčej“.

Věra německy opravdu uměla proto, že se jazyk učila ve škole i doma, a také proto, že její teta z Mariánských Lázní nemluvila česky. Umět německy bylo v době Věřina dětství celkem běžné, ale nebylo samozřejmě žádným pravidlem, že by všichni českoslovenští Židé uměli plynne německy.

Zlomový okamžik nastal 15. března 1939, kdy Věra viděla oba své rodiče, Vilmu a Josefa Arnsteinovi, plakat u rádia. Právě hlásili, že německá vojska překročila hranice Československa. „Tehdy mě to hodně zarazilo a nevěděla jsem, co se děje. Nikdy předtím jsem rodiče plakat neviděla, mrazilo mě z toho,“ vzpomíná.

Po německé okupaci začala jedenáctiletá Věra podstatně více pocítovat protizidovské nálady společnosti. Musela opustit školu a učit se v ilegálních kroužcích provozovaných v soukromých bytech. Tam se pohybovala jen mezi židovskými dětmi, na což nebyla zvyklá. Ve škole měla jen jednu židovskou kamarádku (přátelí se dodnes, přestože žije v Torontu). Pořád ale ještě vnímala houstnoucí atmosféru kolem jako něco, co mají rodiče pod kontrolou, něco, na co jejich síly stačí.

PŘÍZPŮSOBOVÁNÍ JAKO PUD SEBEZÁCHOVY

Vycházely stále další a další protizidovské příkazy. Židé nesměli do kin a divadel, jejich děti si nesměly hrát v parcích. Celé rodiny musely uvolňovat své byty a stěhovat se společně s jinými, cizími rodinami do lokalit určených Němci...

I Věřina rodina musela opustit svůj pětipokojový byt u Strossmayerova náměstí. Novou domovskou adresou se stala Italská ulice. „Přízpůsobovali jsme se a bydleli ve smutném provizoriu, ale pořád

se v tom dalo žít,“ popisuje Věra život ve třípokojovém bytě se dvěma dalšími rodinami.

Věřině tatínkovi zabrali Němci obchod, ale nějakou dobu ho v něm ještě nechali alespoň pracovat. „Maminka byla v domácnosti, ale chodila do různých kurzů, kdyby se nám podařilo se vystěhovat, aby něco uměla,“ vzpomíná Věra na dobu, než válečný teror začal v plné míře. Vilma Arnsteinová se například učila dělat bombóny, umělé květiny nebo šít kravaty.

Emigrace nevyšla. „Většinou si někdo vzal od táty moc peněz včetně šperků a zmizel, nepomohl. Tatínek měl nakonec možnost odjet do Londýna, ale bez nás nechtěl.“

Dál Věra vypráví, že v roce 1937 nebo 1938 sháněli rodiče v Chorvatsku kněze, který by byl ochoten rodinu pokřtít. Podařilo se to, ale tak jako tisícům jiných Židů ani Arnsteinovým křest nepomohl. Očekávané předvolání do transportu totiž přišlo stejně.

V té době se už dlouho na odjezd připravovali – balili co nejúsporněji kvůli váhovému limitu, šli z dek spací pytle... „Vyrábělo se například asi tak kilo jíšky, protože se dala použít na hodně polévky a nekazila se. Bralo si ji s sebou hodně lidí – my také,“ popisuje Věra. Tehdy v říjnu 1941 jí bylo 13 let.

Nastal den odjezdu *někam*. Věra sešla dolů ze schodů domu v Italské ulici a míjela plačícího strýce, tetu a babičku. Když viděla jejich tragické výrazy, ptala se rodičů, jestli vědí, kde budou v noci spát a kam vlastně jedou? Na obě otázky dostala stejnou odpověď: „Nevíme.“

Ještě před skladem dřevěného a dnes už neexistujícího Radio-paláce v Holešovicích, kde bylo shromaždiště před nástupem do vlaku, se jako bezstarostné dítě smála staré paní, která si na batoh přivázala nočník.

Jakmile ale uvnitř obrovského prostoru slyšela rozléhající se německé povely, viděla míhající se vojenské uniformy, stresem omdlévající lidi kolem a očíslovaný slavník pro svoji rodinu, pocítila nervozitu a rozbředla se. Zachvátil ji pláč, který se nedal zastavit.

„Tatínek ke mně dokonce přivolal doktora, ale ten řekl, že musí počkat, až se unavím a přestanu. To trvalo asi hodinu a půl. Potom